

"HÄLSNING TILL FRAMTIDEN" EP.1 SOFIA 1890

Av

Mikael Drake
&
Mikaela Périer

VERSION: 2019-09-26

HÄLSNING TILL FRAMTIDEN -SOFIA 1890 ELLAKORSET

1 INTRO

BERÄTTARRÖST

Jag är Minnet. Jag är ett väsen, en kraft som funnits i urminnes tider. Vart hundra år utser jag ett barn- till att bli min Skaffare. Skaffarens uppgift är att resa och samla in barns minnen och historier - innan de glöms bort. Vår tids skaffare heter Fabella och är 12 år. Just nu befinner vi oss tillsammans i Minnesarkivet. Ett arkiv där barns minnen lagras i Minnesjuveler för framtiden - så att vi kan lära av deras historia. Det här är deras "Hälsning till framtiden".

2 MINNESARKIVET

Fabella och Minnet samtalar i Minnesarkivet.

MINNET

Ja, vilken fantastisk Skaffare du är Fabella. Du lyckades med ditt allra första uppdrag.

FABELLA

Ja, det var verkligen inte lätt. Men jag förstår att det är viktigt att Sofias historia sparas för framtiden.

MINNET

Ja du kom till Skåne 1890. Vad hände?

FABELLA

Jo, Sofia och hennes familj bodde väldigt enkelt. Och hennes lillasyster var jättsjuk. Dödsjuk faktiskt.

MINNET

Ja att vara sjuk 1890 var verkligen nåt annat än att vara sjuk idag.

(CONTINUED)

FABELLA

Ja dom verkade ju inte alls ha samma mediciner då som nu. Nu går man ju bara till läkaren och får penecillin eller nåt. Quickfix liksom.

MINNET

Jo, och på den här tiden var det många som dog av sjukdomar som vi aldrig skulle dö av idag.

FABELLA (SORGSET)

Ja, jag undrar verkligen hur det gick för Sofias lillasyster.

MINNET

Ja, nu ska vi få veta det. Här har jag ju Minnesjuvelen som du tog med dig. Den rymmer hela Sofias historia.

FABELLA

Vad häftigt och vad vacker den är! Grönskimrande...

MINNET

Får jag be dig stoppa in den här i minnesmaskinen.

FABELLA

Javisst! Sådär...

MINNET

Bra. Där har du en startknapp och en stoppknapp.

FABELLA

Gissar att jag ska trycka på startknappen.

MINNET

Det stämmer. Så när du är redo.

FABELLA

Jag är superredo att höra Sofias historia från 1890!

MINNET

Då kan du trycka!

KLICK när minnesmaskinen startas upp RÖSTER och LJUD FRÅN FÖRR surrarar i luften.

MUSIK BÖRJAR.

3 SOFIAS HÄLSNING VOICE OVER

SOFIA

Mitt namn är Sofia Nilsson. Å ja bor i Skåne och är 11 år.

Mitt liv har vart bra... jag har varit med om mycke glädje och kärlek å så men också en hel del sjukdom å... elände.

Min familj hyr en bit mark å ett litet torp, ja... alltså en stuga me ett rum.

Där bor jag å resten av min familj, alltså min mor å far. Min farmor å farfar... åsså mina två storebröder.

Vi har en bäddsoffa. Den sover far i.

Å vi andra får tränga ihop oss på golvet. Å jag får sova i en byrålåda.

På natten drar vi ut lådan å lägger den på golvet. Åsså bäddar vi i den.

Mina ben hänger lite utanför men... det funkar rätt bra ändå.

4 EXT. MINNESARKIVET

FABELLA

Vänta lite jag trycker på stoppknappen. Jag fattar inte...Sova i en byrålåda? Var det så trångt?

MINNET

Ja det var vanligt att man ofta bodde åtta, tio stycken i ett litet rum. Det var ofta kallt i torpen. Så att sova många tätt tillsammans var ett bra sätt att hålla värmen.

(CONTINUED)

FABELLA

Jaha? Vad smart. Vi lyssnar vidare.

5 SOFIAS HÄLSNING VOICE OVER

SOFIA

Min far arbetar på olika bondgårdar här omkring... medan jag hjälper mor och farmor me arbete här hemma.

Ja, som å karda och spinna ull å så.

Som vi sen gör kläder av till familjen.

Jag tänkte berätta om nära starka minnen ur mitt liv.

Det första minnet... är när jag vakna av ett barnskrik.

Vi hör BARNSKRIK.

6 INT. SPELAD SCEN I BONINGSHUSET

FARMOR

Titta Sofia! Storken kom i natt med en liten syster till dig!

VI HÖR BARNJOLLER

SOFIA

Åh, vad fin hon är farmor.

FARMOR

Mmm. Ja, en riktig liten ängel. Vad tycker du hon ska heta?

7 SOFIAS HÄLSNING VOICE OVER

SOFIA

När lillasyster föddes var nog den lyckligaste dan i mitt liv.

Hon fick heta Karin. Å jag älskade henne mest av allt i hela världen.

Mitt andra minne är från några år senare när ja fick en svår sjukdom.

(MORE)

(CONTINUED)

SOFIA (cont'd)
De va nåt som heter Engelska
sjukan.

8 INT. MINNESARKIVET DAG

FABELLA
Vänta! Förlåt att jag stoppar
men... Engelska sjukan? Vad är det?

MINNET
Det är en sjukdom som var ganska
vanlig bland barn i Sverige på den
här tiden. Maten som barnen fick då
var ofta ganska dålig och innehöll
våldigt lite näring. Och det gjorde
att skelettet blev mjukt och benen
blev krokiga.

9 INT. SPELAD SCEN I BONINGSHUSET

SOFIA
Ajajaj.

MOR
Stackars dig gör det mycket ont att
gå?

SOFIA
Ja aj, aj.

MOR
Kom hit gumman. Sätt dig på stolen
och låt mig titta. Gör det ont när
jag rör här?

SOFIA
Mmmm. Ja...

MOR
Näe, nu har dina ben blivit ännu
krokigare. Så här kan vi inte ha
det. Snart kan du ju varken gå
eller arbeta.

Vi måste gå till doktorn med det
här.

10 INT. SPELAD SCEN HOS DOKTORN

MOR

Vad säger doktorn? Hur illa är det?

DOKTORN

Ja... Det här ser inte bra ut. Ni får skaffa ett par kängor av järn till flickan att sätta på fötterna. Då håller sig benen raka. Annars blir hon krympling och får svårt att gå.

MOR

Tror doktorn att Sofia kommer bli frisk?

DOKTORN

Tyvärr frun, det kan jag inte lova. Men försök med järnkängorna. Det kan hjälpa något.

MOR (BESVIKET)

Ja, då får vi tacka Doktorn.

11 SOFIAS HÄLSNING VOICE OVER

SOFIA

Men några järnkängor hade mor å far inte råd med. Däremot hade dom hört talas om en klok gumma... som sas kunna bota sjuka.

12 INT. SPELAD SCEN HOS KLOK GUMMA

KLOK GUMMA

Stig in! Välkomna mitt herrskap! Flickan ska jag bota. Hennes ben ska jag räta ut. Det har jag gjort många gånger på barn förr.

MOR

Åh, det var gott att höra frun.

KLOK GUMMA

Du som är mor till flickan ska koka ett ägg i flickans urin.

(CONTINUED)

MOR

Frun menar... Sofias... kiss
alltså?

KLOK GUMMA

Just så. Sedan ska du gå och lägga
ägget i en myrstack. Efter tre dygn
ska du gå dit igen och se om
ägget finns kvar. Har myrorna fått
hål på ägget och ätit upp det... då
blir Sofias ben raka.

MOR

Är det allt jag ska göra?

KLOK GUMMA

Det är allt.

MOR

Då får vi tacka frun så mycket.

13 SOFIAS HÄLSNING VOICE OVER

SOFIA

Mor följde den kloka gummans råd. Å
kokade ett ägg i mitt kiss å la det
sen i en myrstack.
Å efter tre dygn gick mor tillbaka
för att se hur det hade gått.

14 EXT. SPELAD SCEN I SKOGEN

Vi hör hur mamman går i skogen.

MOR

Nu ska vi se... Nämen titta...

15 SOFIAS HÄLSNING VOICE OVER

SOFIA

Mor blev jätteglad. Det va bara
lite kvar av ägget. Precis som vi
hoppades.
Ja å mina ben blev faktiskt lite
bättre efter ett tag.

16 MINNESARKIVET

FABELLA

Wow! Vad sjukt! Så kissägget hos myrorna funkade alltså?

MINNET

Nä, det tror jag faktiskt inte. Det fanns ju inte så stor kunskap om sjukdomar och medicin på den här tiden. Men tron på folkmedicin var stark och lever faktiskt kvar än i dag.

FABELLA

Men hon blev ju frisk?

MINNET

Ja, men antagligen blev hon friskare av att hon fick bättre och mer näringsrik mat.

FABELLA

Jaha, jag fattar... Nu lyssnar vi vidare...

17 SOFIAS HÄLSNING VOICE OVER

SOFIA

Nu tänkte ja berätta om mitt allra jobbigaste minne. Ja hade precis fyllt 11. Å några dar senare blev min lillasyster Karin sjuk.

Vi hör ROSSLINGAR och HOSTNINGAR

SOFIA

Hon hostade mycket å va väldigt svag. Å jag skötte om henne så mycke ja kunde när far å mor arbetade. Vi var alla väldigt oroliga och lessna.

18 SPELAD SCEN I STUGAN

Karin ROSSLAR och HOSTAR och Sofia tröstar.

(CONTINUED)

SOFIA
Såja, såja lilla Karin.

19 SOFIAS HÄLSNING

SOFIA
Vi var alla väldigt oroliga och
lessna. Men så mindes mor den kloka
gumman som hade botat mig från
engelska sjukan.

20 INT. SPELAD SCEN HOS KLOKA GUMMAN

Ljud av Karins HOSTNINGAR och SNÖRVLINGAR.

MOR
Vad säger frun? Vad kan det vara?

KLOK GUMMA
Flickan har blivit älvblåst. Det är
helt klart! Troligtvis när hon har
kissat i skogen. Då blir älvorna
arga och fulla av vrede. Och då
blåser dom på henne som straff. Och
det är därför hon har blivit sjuk.

MOR
Älvblåst alltså? Finns det någon
bot?

KLOK GUMMA
Ja det enda som hjälper är ett
Ellakors att hänga runt flickans
hals.

MOR
Ett Ellakors? Vad är det?

KLOK GUMMA
För bästa bot ska korset smidas i
silver. Silvret får inte köpas.
Utan måste tiggas ihop eller
skänkas eder. Tidpunkten är viktig.
Korset måste smidas vid midnatt på
en torsdag. Och smeden måste vara
helt tyst under arbetet och får gud
hjälp icke tappa korset i golvet.

MOR(OROLIGT)
Oj, jaha...

21 SOFIAS HÄLSNING VOICE OVER

SOFIA

Men å skaffa silvret till ett
Ellakors verkade va helt omöjligt.

Vi frågade alla: Våra släktingar, å
grannar... å våra vänner... om dom
hade nåt silver å skänka oss.

Men de hade dom inte.

Å Karin blev bara sjukare å
sjukare.

Men så en dag träffade ja en flicka
som ja aldrig sett förut.

Hon hade en säck. Å i den hade hon
silverskedar som hon ville skänka
mej.

22 EXT. SPELAD SCEN VID TORPET

FABELLA

Kan den här vara till hjälp? Jag
tror den är av silver.

SOFIA

Åh tack snälla, snälla! Mor och far
kommer bli så glada!

23 MINNESARKIVET

FABELLA

Men vänta nu... det där var ju
jag!

MINNET

Ja, tänk att du blev en del av
Sofias historia när du reste
tillbaka i tiden.

FABELLA

Ja, nu vill jag höra mer!

24 FORTS. SOFIAS HÄLSNING

SOFIA
 Äntligen hade vi vårt silver!
 Äntligen skulle Karin bli
 frisk.
 Vi gav silvret till en smed som
 lovade tillverka Ellakorset på en
 torsda... precis som den kloka
 gumman sagt.

25 INT. SPELAD SCEN VID SJUKBÄDDEN

SOFIA
 Älskade Karin syster min, nu kommer
 du bli frisk så att vi kan leka och
 har roligt igen. Vill du det?

KARIN
 Ja!

Karin får en HOSTATTACK!

26 FORTS. SOFIAS HÄLSNING

SOFIA
 Å Ellakorset blev såååå fint.
 De va en rund amulett me ett
 inristat kors i mitten. Å så hade
 den ett snöre så man kunde hänga
 den runt halsen på Karin.
 Men... Karin blev inte friskare.
 Trots Ellakorset blev hon bara
 sjukare... å sjukare.
 Tillslut va hon så sjuk att hon
 inte orka prata
 längre.
 Å plötsligt en dag... så slutade
 hon andas.

27 INT. SPELAD SCEN VID SJUKBÄDDEN

SOFIA
 Karin, Karin, Karin!!! Dö inte,
 snälla Karin stanna! Du får inte
 lämna mig! (Gråter)

28 MINNESARKIVET

FABELLA (FÖRTVIVLAT)
 Va?!?! Så Karin dog alltså?

MINNET
 Ja, hon dog i lunginflammation. Nåt som vi hade kunnat bota idag med penicillin.

FABELLA (UPPRÖRD)
 Vad fruktansvärt. Jag önskar att jag hade kunnat göra mer för henne.

MINNET
 Jag förstår det Fabella. Men du hade ett uppdrag. Att hämta hem Sofias Minnesjuvel till Minnesarkivet. Så att vi minns och aldrig glömmer.

FABELLA
 Jag vet... men det är jobbigt ändå. Nu lyssnar vi vidare.

29 SOFIAS HÄLSNING VOICE OVER

SOFIA
 När Karin dog.. vare som... att mitt liv tog slut också!

Men ja har behållit Ellakorset som ett minne av Karin -

Å för att minnas all kärlek å glädje... vi har upplevt ihop.

Ja, de va några saker som jag minns å som ja ville berätta om.... å som har hänt i mitt liv. Min hälsning till framtiden.

Ja heter Sofia Nilsson å året är 1890.

30 MINNESARKIVET

FABELLA
 Oj! Vilken historia! Vad mycket sorgligt Sofia fick va med om!

(CONTINUED)

MINNET

Ja och även om människorna vid den här tiden var vana vid sjukdom och död så blev dom lika ledsna och kände lika starkt då som vi gör idag.

FABELLA

Såklart. Men hur gick det sen för Sofia?

MINNET

När Sofia blev lite äldre gifte hon sig med en ung man från grannbyn. Dom fick fem barn tillsammans. Hennes förstfödda dotter gav hon namnet Karin. Lite senare utvandrade dom från Sverige till Amerika. Många gjorde det vid den här tiden i hopp om att få ett bättre liv där.

Sofia tog med Ellakorset till Amerika. På så vis glömde hon aldrig sin lillasyster. Och inte heller Sverige sitt hemland.

FABELLA

Wow! Vilken historia! Vi glömmer aldrig Sofia och hennes lillasyster Karin!

SLUT

31 CREDITS

BERÄTTARE

Du har hört "Hälsning till framtiden". En serie som bygger på barns verkliga berättelser från förr.

Bli en Skaffare du med som Fabella. Gå in på urskola.se/halsningtillframtiden för mer information.

I rollerna hörde vi: Tuva Karlsson, Viva Östervall Lyngbrant, Mia Benson, Kajsa Reingardt, Annika Olsson, Omid Khansari.

(MORE)

(CONTINUED)

BERÄTTARE (cont'd)
Ljudtekniker Ingela Håkansson.

Manus, produktion och regi Mikael
Drake och Mikaela Perier.

Faktakoll och research Karin Adler
och Ulla Karin Warberg på Nordiska
Muséet.

Det här var ett program från UR.